

AKTUELLA FRÅGOR

Debattredaktör: Eva Rothstein aktueLLa@sydsvenskan.se 040-28 10 13
Twitter @aktueLLa Fler debattartiklar på sydsvenskan.se/opinion

Rysslands president Vladimir Putin i Volgograd på väg för att högtidlighålla 80-årsdagen av slaget vid Stalingrad.

FOTO: KIRILL BRAGA

”Historiska paralleller mellan olika händelser kan få oss att uppfatta likheter där de inte finns, så att vi drar helt fel slutsatser.”

■ Att studera historia hjälper oss att förstå vilka vi är, varför vissa händelser inträffat och hur de fortfarande kan påverka oss. Men vi bör komma ihåg att inget sker igen på exakt samma sätt, skriver Ian Buruma.

När Rysslands president Vladimir Putin i början av februari talade i Volgograd, tidigare Stalingrad, tog han till andra världskrigets färor för att rättfärdiga invasionen av Ukraina.

”Gång på gång tvingas vi slå tillbaka den samlade västvärldens aggressioner”, sade han med stenansikte, men förteget det faktum att Storbritannien, USA och Sovjetunionen var allierade under andra världskriget.

Sedan tillade han att Ryssland då som nu hotas av tyska stridsvagnar och måste försvara sig mot ”nazismen i dess nutida form”.

Den grava historieförfälskningen levererade Putin cyniskt på den plats där över en miljon sovjetiska och tyska soldater dog under krigets blodigaste slag. Det är inte självförsvaret

Ryssland ägnar sig åt idag. Putins Ryssland invaderade ett grannland vars president Volodymyr Zelenskij råkar vara en judisk man med släktingar som mördades under Förntelsen.

Putins påstående, att det är nazistisk ideologi som får Zelenskij och hans landsmän att försvara sitt land mot Rysslands aggression, är absurd till och med för att komma från Putin.

När det gäller de tyska stridsvagnar som enligt Putin nu hotar Ryssland, så tvekade Tysklands kansler Olaf Scholz i flera månader inför risken att Tyskland kunde uppfattas som drivande i kriget.

Först när USA:s president Joe Biden motvilligt gått med på att ge Ukraina tanks, sade också Scholz ja.

Äventyska ledare hänvisar ofta till andra världskriget, men slutsatserna de drar är raka motsatsen till Putins chauvinistiska militarism.

En vecka innan Putin talade i Volgograd, var Scholz i det tyska parlamentet under det årliga högtidlighållandet av Förntelsens minnesdag. Han påminde då om Tysklands historiska skuld för mordet på miljoner judar.

Att erkänna sin skuld, sade han, är viktigt för att förhindra att något liknande händer igen. Talmannen Bärbel Bas pekade på växande antisemitism i Tyskland och kallade dem, som försöker förringa det som händer under kriget, ”en skam för vårt land”.

Scholz har fått kritik för att inte ta en mer aktiv roll i stödet till Ukraina. Han har fått höra att han har lärt sig fel läxa av historien och att hans motvilja mot militär aggression speglar den pacifism som format Tysklands nuvarande ledargeneration.

Även Tysklands beslut att i årtionden förlita sig på rysk gas kan ses som ett försök att använda handel och ömsesidigt beroende som förebyggande medel mot krig.

Men sedan Ryssland invaderade Ukraina har Tyskland av sina allierade tvingats omvärdera sin pacifistiska utrikespolitik, anta en militär ledarroll och bidra till försvaret av Ukraina, ett land som Tyskland under andra världskriget behandlade brutalt.

Minnet av historiska orättfärdigheter underblåser ofta våldshandlingar

och Förntelsen är inget undantag.

Israeliska politiker på högkanten och deras ledare premiärminister Benjamin Netanyahu åberopar ofta Förntelsens trauma för att rättfärdiga det förtryck – ofta ett våldsamt förtryck – av palestinier i de ockuperade områdena och inom de gränser som fanns före 1967.

Är alltså minnet av Förntelsen och andra historiska sår dömda att utnyttjas och manipuleras av politiska opportunister, så att den verkliga betydelsen för alltid skymms av vantolkningar och illasinnade jämförelser?

Hade den spansk-amerikanska filosofen George Santayana rätt när han sade att den som inte minns det förflutna är dömd att upprepa det?

Både ja och nej. Historiska paralleller mellan olika epoker och sammanhang kan ge värdefulla insikter och perspektiv. Men de kan också få oss att uppfatta likheter där de inte finns, så att vi drar fel slutsatser.

Det finns groteska exempel som när den amerikanska kongressledamoten Michele Bachmann jämförde

skattehöjningar med Förntelsen eller när den republikanska parlamentsledamoten Marjorie Taylor Greene jämförde myndighetsåtgärder i covid-bekämpningen med nazisternas förföljelse av judar.

Andra jämförelser skymmer sikten mer än de klargör. Den internationella Auschwitzkommittén jämförde nyligen Förntelseöverlevnarnas tillvaro i det krigshärjade Ukraina med de grymheter nazisterna utsatte dem för.

Rysslands kriminella beteende i och mot Ukraina är ett faktum; jämförelsen mellan Förntelsen och Putins grymheter riskerar att trivialisera båda. Putin är i sig själv illa nog. Han behöver inte jämföras med Hitler.

Historien kan lära oss mer än att se paralleller. Att studera historia hjälper oss att förstå vilka vi är, varför vissa händelser inträffat och hur de fortfarande kan påverka oss. Men vi bör komma ihåg att inget sker igen på exakt samma sätt.

Dagens politiska strömningar måste utvärderas för sig, inte bara i relation till historien. Att ett land erkänt sin historiska skuld

i Förntelsen är inget rimligt skäl för att det idag ska avstå från att sända stridsvagnar till Ukraina. Lika lite kan den sovjetiska befolkningens fruktansvärda lidande under nazi-Tyskland för snart hundra år sedan rättfärdiga Rysslands invasion av Ukraina i dag.

Den brittiske författaren Leslie Poles Hartley skrev att det förflutna är ett främmande land där folk beter sig helt annorlunda. Det betyder tyvärr inte att vi nödvändigtvis gör saker mycket bättre i dag. Men för att förstå det vi kan lära oss bör vi följa Santayanas råd och noggrant studera historien.

Ian Buruma
Översättning Karen Söderberg
Project Syndicate

SKRIBENTEN

■ Ian Buruma är författare och har varit professor i mänskliga rättigheter och journalistik vid Bard College i New York.